

Brussel, 22 april 2026

DOC/C2026/1

Advies

over de impact van de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd op sommige types van verzekeringsovereenkomsten afgesloten overeenkomstig de vroegere wettelijke pensioenleeftijd van 65 jaar

I. INLEIDING

Bij brief van 24 november 2025 hebben de heer David Clarinval, Vice-Eersteminister en Minister van werk, economie en landbouw, de heer Jan Jambon, Vice-Eersteminister, Minister van Financiën en pensioenen, de heer Rob Beenders, Minister van consumentenbescherming, sociale fraudebestrijding, personen met een handicap en gelijke kansen en mevrouw Eléonore Simonet, Minister voor Middenstand, Zelfstandigen en KMO's de Commissie verzocht advies te verlenen over de impact van de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd op sommige types verzekeringen afgesloten overeenkomstig de vroegere wettelijke pensioenleeftijd van 65 jaar, in het bijzonder de verzekering gewaarborgd inkomen en de groepsverzekeringen (aanvullende pensioenen).

In de toelichting wordt verwezen naar het jaarverslag 2024 van de Ombudsman over de klachten betreffende niet-beroepsgebonden arbeidsongeschiktheidsverzekering die niet konden worden verlengd op basis van de Assuralia gedragscode 'verzekering gewaarborgd inkomen: verlenging van de looptijd omwille van de verlenging van de wettelijke pensioenleeftijd', alsook over de aan het aanvullend pensioen gekoppelde aanvullende waarborgen gewaarborgd inkomen en overlijdensdekking, en de niet-uitkering van het kapitaal van groepsverzekering op 65 jaar bedoeld voor de aflossing van de hypothecaire lening.

De Commissie voor Verzekeringen heeft dit verzoek besproken in haar vergaderingen van 18 december 2025, 22 januari 2026, 12 februari 2026, 19 maart 2026 en verleent hierbij volgend advies.

Bruxelles, le 22 avril 2026

DOC/C2026/1

Avis

concernant l'impact du relèvement de l'âge légal de la retraite sur certains types de contrats d'assurance conclus sur la base de l'âge légal précédent, fixé à 65 ans

I. INTRODUCTION

Par lettre du 24 novembre 2025, Monsieur David Clarinval, Vice-Premier Ministre et Ministre de l'Emploi, de l'Économie et de l'Agriculture, Monsieur Jan Jambon, Vice-Premier Ministre et Ministre des Finances et des Pensions, Monsieur Rob Beenders, Ministre de la Protection des consommateurs, de la Lutte contre la fraude sociale, des Personnes handicapées et de l'Égalité des chances, et Madame Eléonore Simonet, Ministre des Classes moyennes, des Indépendants et des PME, ont demandé à la Commission des Assurances de rendre un avis concernant l'impact du relèvement de l'âge légal de la retraite sur certains types d'assurances conclues sur la base de l'âge légal précédent, fixé à 65 ans, notamment l'assurance revenu garanti et l'assurance groupe (pensions complémentaires).

Dans leur demande d'avis, les Ministres renvoient au rapport annuel 2024 de l'Ombudsman des assurances qui fait état de plaintes concernant l'impossibilité de prolonger l'assurance incapacité de travail non liée à l'activité professionnelle sur la base du code de bonne conduite d'Assuralia "Assurances revenu garanti : prolongation de la durée en raison du relèvement de l'âge légal de la retraite", et de réclamations visant les garanties complémentaires "revenu garanti" et "couverture décès" liées à la pension complémentaire ainsi que la non-liquidation à 65 ans du capital de l'assurance groupe destiné au remboursement d'un emprunt hypothécaire.

La Commission des Assurances a débattu sur cette demande lors de ses réunions des 18 décembre 2025, 22 janvier 2026, 12 février 2026 et 19 mars 2026, et rend à ce sujet l'avis exposé ci-dessous.

II. **BESPREKING**

A. **Wettelijk kader**

De wet van 10 augustus 2015 tot verhoging van de wettelijke leeftijd voor het rustpensioen en tot wijziging van de voorwaarden voor de toegang tot het vervroegd pensioen en de minimumleeftijd voor het overlevingspensioen verhoogt de wettelijke pensioenleeftijd geleidelijk tot 67 jaar in 2030. Voor de pensioenen die ingaan vanaf 1 februari 2025 geldt de wettelijke pensioenleeftijd 66 jaar.

Met betrekking tot de impact van de verlenging van de wettelijke pensioenleeftijd op verzekeringen wordt hier een onderscheid gemaakt tussen enerzijds ziekteverzekeringen, zijnde arbeidsongeschiktheidsverzekeringen en ziektekosten – en invaliditeitsverzekeringen en anderzijds aanvullende pensioenen.

De algemene discriminatiewet van 10 mei 2007 is van toepassing waar het de factor leeftijd vermeldt op basis waarvan direct of indirect onderscheid kan gemaakt worden mits objectief gerechtvaardigd (art. 4, 4°).

1. In de wetgeving op de verzekeringsovereenkomst, geregeld in Deel 4 van de wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen (WVLA), zijn er twee artikelen die uitdrukkelijk de leeftijd van 65 jaar vermelden:

- artikel 203, § 1, tweede zin WVLA inzake de duurtijd van niet-beroepsgebonden ziekteverzekeringen in de zin van artikel 201, §1, 2° WVLA, zijnde de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen in geval van ziekte of ongeval van ziekte en ongeval, bepaalt:

"(...) De in artikel 201, § 1, 2°, bedoelde ziekteverzekeringsovereenkomsten gelden ten minste tot de leeftijd van 65 jaar of tot een jongere leeftijd, wanneer deze de normale leeftijd is waarop de verzekerde zijn beroepswerkzaamheid volledig en definitief stopzet."

- artikel 206 WVLA inzake de acceptatie van niet-beroepsgebonden ziektekostenverzekeringen in de zin van artikel 201, §1, 1° WVLA voor chronisch zieken en personen met een handicap bepaalt:

II. **EXAMEN**

A. **Cadre légal**

La loi du 10 août 2015 visant à relever l'âge légal de la pension de retraite et portant modification des conditions d'accès à la pension de retraite anticipée et de l'âge minimum de la pension de survie prévoit un relèvement progressif de l'âge légal de la retraite pour le porter à 67 ans en 2030. Pour les pensions prenant cours à partir du 1er février 2025, l'âge légal de la retraite est fixé à 66 ans.

En ce qui concerne l'impact du relèvement de l'âge légal de la retraite sur les assurances, la Commission a établi son avis en distinguant, d'une part, les assurances maladie, à savoir les assurances incapacité de travail et les assurances soins de santé et invalidité et, d'autre part, les pensions complémentaires.

La loi générale anti-discrimination du 10 mai 2007 est d'application lorsqu'il y est question du facteur "âge" sur la base duquel une distinction peut être opérée directement ou indirectement, pour autant qu'elle soit objectivement justifiée (article 4, 4°).

1. Dans la législation sur le contrat d'assurance, contenue dans la Partie 4 de la loi du 4 avril 2014 relative aux assurances (WVLA), il existe deux articles qui mentionnent expressément l'âge de 65 ans :

- l'article 203, § 1er, deuxième phrase, de la WVLA, relatif à la durée des assurances maladie non liées à l'activité professionnelle au sens de l'article 201, § 1er, 2°, de la WVLA, à savoir les assurances incapacité de travail en cas de maladie ou en cas de maladie et d'accident, dispose ce qui suit :

"(...) Les contrats d'assurance maladie visés à l'article 201, § 1er, 2°, valent jusqu'à l'âge de 65 ans ou un âge antérieur, si cet âge est l'âge normal auquel l'assuré met complètement et définitivement fin à son activité professionnelle."

- l'article 206 de la WVLA relatif à l'acceptation des assurances soins de santé non liées à l'activité professionnelle au sens de l'article 201, § 1er, 1°, de la WVLA pour les malades chroniques et les personnes handicapées prévoit ce qui suit :

“De kandidaat-verzekerde die chronisch ziek of gehandicapt is en de leeftijd van vijftig jaar niet heeft bereikt, heeft recht op een ziektekostenverzekering, met dien verstande dat de kosten die verband houden met de ziekte of de handicap welke bestaat op het ogenblik van het sluiten van de verzekeringsovereenkomst, onverminderd de toepassing van artikel 205 van de dekking mogen worden uitgesloten.”

“Le candidat assuré principal qui souffre d'une maladie chronique ou d'un handicap et qui n'a pas atteint l'âge de soixante-cinq ans, a droit à une assurance soins de santé, étant entendu que les coûts liés à la maladie ou au handicap qui existe au moment de la conclusion du contrat d'assurance peuvent, sans préjudice de l'application de l'article 205, être exclus de la couverture.”

2. Bij gebreke aan een wettelijke regeling, gelden in alle andere gevallen de voorwaarden van de betrokken verzekeringsovereenkomst. Daarbij kan bedongen zijn dat de verzekeringsovereenkomst een looptijd heeft tot de verzekerde de leeftijd van 65 jaar bereikt. Sommige verzekeringsovereenkomsten arbeidsongeschiktheid (gewaARBorgd inkomen) hebben nog een kortere looptijd dan de leeftijd van 65 jaar.

2. En l'absence de disposition légale spécifique, ce sont, dans tous les autres cas, les conditions du contrat d'assurance concerné qui s'appliquent. Il peut y être stipulé que le contrat d'assurance a une durée allant jusqu'à ce que l'assuré atteigne l'âge de 65 ans. Certains contrats d'assurance incapacité de travail (revenu garanti) ont une durée encore plus courte que la période courant jusqu'aux 65 ans de l'assuré.

3. Voor niet-beroepsgebonden individuele verzekeringen gewaarborgd inkomen had de beroepsvereniging voor de verzekeringsondernemingen Assuralia een eerste gedragscode goedgekeurd. Deze had uitwerking van 1 juni 2017 t/m 31 mei 2021.

3. Pour les assurances revenu garanti individuelles non liées à l'activité professionnelle, Assuralia, l'association professionnelle des entreprises d'assurance, avait adopté un premier code de bonne conduite, applicable du 1er juin 2017 au 31 mai 2021.

4. Assuralia heeft op 27 maart 2023 een tweede gedragscode goedgekeurd voor niet-beroepsgebonden verzekeringen gewaarborgd inkomen getiteld “Verzekering gewaarborgd inkomen: verlenging van de looptijd omwille van de verlenging van de wettelijke pensioenleeftijd”.

4. Le 27 mars 2023, Assuralia a adopté un deuxième code de bonne conduite pour les assurances revenu garanti non liées à l'activité professionnelle, code intitulé “Assurances revenu garanti : prolongation de la durée en raison du relèvement de l'âge légal de la retraite”.

- Deze gedragscode trad in werking op 1 januari 2024 en zal ophouden uitwerking te hebben op 1 januari 2027.

- Ce code de bonne conduite est entré en vigueur le 1er janvier 2024 et cessera de produire ses effets le 1er janvier 2027.

- Deze gedragscode betreft de niet-beroepsgebonden individuele verzekeringen gewaarborgd inkomen, als hoofdwaarborg of bijkomende waarborg, met uitzondering van de lopende verzekeringen gewaarborgd inkomen die bijkomend zijn aan een verzekering pensioensparen of langetermijnsparen.

- Ce code de bonne conduite concerne les assurances revenu garanti individuelles non liées à l'activité professionnelle, offertes à titre de garantie principale ou complémentaire, à l'exception des assurances revenu garanti en cours qui ont été souscrites en complément d'une assurance épargne-pension ou épargne à long terme.

- Als uitgangspunt neemt de gedragscode dat een verlenging van de eindtermijn in een arbeidsongeschiktheidsverzekering juridisch neerkomt op het afsluiten van een nieuwe verzekeringsovereenkomst met in principe de

- Ce code de bonne conduite part du point de vue que le relèvement de l'âge terme initialement prévu dans une assurance incapacité de travail équivaut juridiquement à la conclusion d'un nouveau contrat d'assurance, avec en principe la possibilité d'une

mogelijkheid van een nieuwe medische selectie omdat krachtens artikel 204 WVLA de dekkingsvoorwaarden na het sluiten van de overeenkomst in principe niet meer mogen gewijzigd worden.

- Vanuit de doelstelling om verzekeringnemers ertoe aan te zetten hun verzekering zo snel mogelijk te verlengen, voorziet de gedragscode dat er geen nieuwe medische acceptatie is bij het voorstel tot verlenging.

Om reden van verzekeringstechniek en in het bijzonder het basisprincipe van verzekeren dat vertrekt van een zo correct mogelijke inschatting van het te verzekeren risico en de te verwachten schadelast, bepaalt de gedragscode dat de verzekeraar wel rekening mag houden met de individuele schadestatistiek van de verzekerde. Dit kan leiden tot een bijpremie of uitsluiting voor medische antecedenten gekend bij de verzekeraar door de schadestatistiek van de verzekerde, doch deze gelden enkel voor de dekkingsperiode na afloop van de oorspronkelijke eindtermijn.

- De gedragscode voorziet dat er geen recht is op verlenging van de eindtermijn tot aan de wettelijke pensioenleeftijd indien de verzekerde:

- arbeidsongeschikt is op het moment van het voorstel tot verlenging van de verzekering en dit blijft tot het einde van de duurtijd van de gedragscode.;

- niet is ingegaan op het eerder duidelijk door de verzekeraar geformuleerd voorstel tot verlenging onder de gelding van de eerste gedragscode, of tweede gedragscode. Als onderliggende verantwoording wordt gewezen op het vermijden van antisectie daar er geen (volledige) medische acceptatie gebeurt en vermeden moet worden dat mensen hun verlenging uitstellen tot ze medische antecedenten hebben (op het ogenblik dat ze gezondheidsproblemen ervaren).

- bewust gekozen heeft voor een kortere looptijd dan hun wettelijke pensioenleeftijd tot 66/67 jaar wanneer de verzekeraar de mogelijkheid aanbood om een contract te sluiten tot aan deze wettelijke pensioenleeftijd.

nouvelle sélection médicale, puisque l'article 204 de la WVLA dispose que les conditions de couverture ne peuvent en principe plus être modifiées après la conclusion du contrat.

- Dans le but d'inciter les preneurs d'assurance à prolonger la durée de leur assurance le plus vite possible, le code de bonne conduite prévoit que la proposition de relèvement de l'âge terme n'entraîne pas de nouvelle acceptation médicale.

Pour des raisons de technique assurantielle et compte tenu en particulier du principe de base de l'assurance, qui repose sur une estimation aussi correcte que possible du risque à assurer et de la charge de sinistres probable, le code de bonne conduite précise que l'assureur peut toutefois tenir compte de la statistique sinistres individuelle de l'assuré. Cela peut donner lieu à une surprime ou à une exclusion en raison d'antécédents médicaux connus de l'assureur grâce à la statistique sinistres de l'assuré, mais cette surprime ou exclusion n'est applicable qu'à la période de couverture qui suit l'âge terme initialement prévu.

- Le code de bonne conduite prévoit que le droit au relèvement de l'âge terme jusqu'à l'âge légal de la retraite ne s'applique pas si l'assuré :

- est en incapacité de travail au moment de la proposition de prolongation de l'assurance et que cette situation persiste jusqu'à la fin de la durée d'application du code de bonne conduite ;

- n'a pas donné suite à la proposition de prolongation clairement formulée par l'assureur en vertu du premier ou du deuxième code de bonne conduite. La justification sous-jacente invoquée est la nécessité d'éviter l'antisélection, étant donné qu'une acceptation médicale (complète) n'est pas appliquée et qu'il faut éviter que des personnes reportent la prolongation de leur assurance jusqu'à ce qu'elles aient des antécédents médicaux (au moment où elles rencontrent des problèmes de santé) ;

- a délibérément opté pour une durée ne courant pas jusqu'à son âge légal de la retraite, fixé à 66/67 ans, alors que l'assureur lui offrait la possibilité de conclure un contrat allant jusqu'à cet âge légal de la retraite. La justification sous-

Als onderliggende verantwoording wordt gewezen op het vermijden van antisectie; wanneer verzekeringnemers telkens opnieuw de mogelijkheid hebben om zonder medische acceptatie te verlengen bestaat het risico dat ze de verlenging uitstellen tot op het ogenblik dat ze gezondheidsproblemen ervaren.

- De gedragscode heeft een termijn van 3 jaar. De onderliggende doelstelling is om de verzekeringnemers aan te zetten om zo snel mogelijk de eindtermijn van hun verzekeringsovereenkomst te verlengen en antisectie te vermijden. Een snelle verlenging vermijdt bovendien eventuele problemen wanneer men later arbeidsongeschikt zou worden en de uitkering niet tot de wettelijke pensioenleeftijd zou lopen.

5. Voor beroepsgebonden verzekeringen arbeidsongeschiktheid bestaat er geen wettelijke regeling inzake leeftijdstermijn. Een beroepsgebonden ziekteverzekeringsovereenkomst is de ziekteverzekeringsovereenkomst die gesloten is door één of meerdere verzekeringnemers ten behoeve van één of meerdere personen die op het moment van de aansluiting bij de verzekering beroepsmatig met de verzekeringnemer(s) verbonden zijn (art. 201, §2 WvLA). Daaronder vallen onder meer de collectieve arbeidsongeschiktheidsverzekeringen en hospitalisatieverzekeringen afgesloten door de werkgever ten gunste van zijn werknemers.

- Voor deze beroepsgebonden verzekeringen biedt de markt opties aan de werkgever. Bovendien is een medische selectie eerder uitzonderlijk, en afhankelijk van het beleid van de betrokken verzekeringsonderneming waarbij onder meer rekening wordt gehouden met het aantal werknemers en/of de hoogte van de verzekerde rente.

- De verzekerde die niet langer verzekerd is onder een beroepsgebonden ziekteverzekering bedoeld in artikel 201, §1 WvLA geniet onder bepaalde voorwaarden het recht tot individuele verderzetting, zijnde een nieuwe gelijkaardige niet-beroepsgebonden verzekeringsovereenkomst, zonder nieuwe medische selectie (artikelen 208-211 WvLA).

jacente invoquée est la nécessité d'éviter l'antisélection ; lorsque des preneurs d'assurance reçoivent à chaque fois la possibilité de prolonger leur contrat sans qu'il soit question d'acceptation médicale, le risque existe qu'ils reportent cette prolongation jusqu'au moment où ils rencontrent des problèmes de santé.

- Le code de bonne conduite a une durée de validité de 3 ans. L'objectif sous-jacent est d'inciter les preneurs d'assurance à prolonger le plus vite possible la durée de leur contrat d'assurance et d'éviter l'antisélection. Une prolongation rapide permettra en outre d'éviter d'éventuels problèmes en cas de survenance ultérieure d'une incapacité de travail, sachant que la prestation assurée ne courrait pas jusqu'à l'âge légal de la retraite.

5. En ce qui concerne les assurances incapacité de travail liées à l'activité professionnelle, il n'existe pas de disposition légale régissant l'âge terme qu'elles mentionnent. Un contrat d'assurance maladie lié à l'activité professionnelle est un contrat d'assurance maladie conclu par un ou plusieurs preneurs d'assurance au profit d'une ou plusieurs personnes qui sont professionnellement liées au(x) preneur(s) d'assurance au moment de l'affiliation (article 201, § 2, de la WvLA). Cette catégorie comprend, entre autres, les assurances incapacité de travail et assurances hospitalisation collectives souscrites par l'employeur au profit de ses salariés.

- Pour ces assurances liées à l'activité professionnelle, le marché propose différentes options à l'employeur. Une sélection médicale est par ailleurs plutôt exceptionnelle et dépend de la politique de l'entreprise d'assurance concernée, qui tient compte notamment du nombre de salariés et/ou du montant de la rente assurée.

- L'assuré qui n'est plus couvert par une assurance maladie liée à l'activité professionnelle visée à l'article 201, § 1er, de la WvLA bénéficie, sous certaines conditions, du droit à la poursuite individuelle du contrat d'assurance, en ce sens qu'il obtiendra un nouveau contrat d'assurance similaire non lié à l'activité professionnelle, sans nouvelle sélection médicale (articles 208 à 211 de la WvLA).

B. Algemene bespreking ziekteverzekeringen

De bespreking betreffende de mogelijke oplossingen voor de gestelde problemen, in het bijzonder inzake de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen en andere ziekteverzekeringen, maakt een onderscheid tussen enerzijds nieuw af te sluiten verzekeringsovereenkomsten (1) en anderzijds lopende verzekeringsovereenkomsten met een eindleeftijd van 65 jaar of minder (2).

1. Nieuw af te sluiten verzekeringsovereenkomsten

1.1. Niet-beroepsgebonden arbeidsongeschiktheidsverzekeringen

Voormeld artikel 203, § 1, tweede zin WVLA bepaalt inzake de duurtijd van niet-beroepsgebonden arbeidsongeschiktheidsverzekeringen in geval van ziekte of in geval van ziekte en ongeval:

"(...) De in artikel 201, § 1, 2°, bedoelde ziekteverzekeringsovereenkomsten gelden ten minste tot de leeftijd van 65 jaar (...)"

De bewoordingen "de leeftijd van 65 jaar" dienen te worden vervangen.

Voorstel van de Commissie voor Verzekeringen

De Commissie voor Verzekeringen stelt voor om de bewoordingen "de leeftijd van 65 jaar" te vervangen door "de wettelijke pensioenleeftijd die voor de betrokken verzekerde geldt op het ogenblik van het afsluiten van het contract". Het gewijzigde artikel 203, § 1, tweede zin luidt dan: "*(...) De in artikel 201, § 1, 2°, bedoelde ziekteverzekeringsovereenkomsten gelden ten minste tot de leeftijd van 65 jaar de wettelijke pensioenleeftijd die voor de betrokken verzekerde geldt op het ogenblik van het afsluiten van het contract of tot een jongere leeftijd, wanneer deze de normale leeftijd is waarop de verzekerde zijn beroepswerkzaamheid volledig en definitief stopzet.*"

Deze wijziging beoogt te anticiperen op mogelijk toekomstige wetwijzigingen waarbij de wettelijke pensioenleeftijd nog zou verhoogd worden. In voorkomend geval, moet de wettekst niet opnieuw worden aangepast.

B. Examen général des assurances maladie

L'examen des solutions susceptibles de résoudre les problèmes soulevés, en ce qui concerne notamment les assurances incapacité de travail et d'autres assurances maladie, est opéré en distinguant, d'une part, les nouveaux contrats d'assurance à conclure (1) et, d'autre part, les contrats d'assurance en cours dont l'âge terme est fixé à 65 ans ou à un âge antérieur (2).

1. Nouveaux contrats d'assurance à conclure

1.1. Assurances incapacité de travail non liées à l'activité professionnelle

L'article 203, § 1er, deuxième phrase, de la WVLA, cité ci-avant, précise, en ce qui concerne la durée des assurances incapacité de travail non liées à l'activité professionnelle en cas de maladie ou en cas de maladie et d'accident :

"(...) Les contrats d'assurance maladie visés à l'article 201, § 1er, 2°, valent jusqu'à l'âge de 65 ans (...)"

Les termes "l'âge de 65 ans" doivent être remplacés.

Proposition de la Commission des Assurances

La Commission des Assurances propose de remplacer les termes "l'âge de 65 ans" par "l'âge légal de la retraite applicable à l'assuré concerné au moment de la conclusion du contrat". L'article 203, § 1er, deuxième phrase, tel que modifié, se lirait alors comme suit : "*(...) Les contrats d'assurance maladie visés à l'article 201, § 1er, 2°, valent jusqu'à l'âge de 65 ans, l'âge légal de la retraite applicable à l'assuré concerné au moment de la conclusion du contrat ou jusqu'à un âge antérieur, si cet âge est l'âge normal auquel l'assuré met complètement et définitivement fin à son activité professionnelle.*"

Cette modification vise à anticiper d'éventuelles modifications législatives qui pourraient, dans le futur, encore relever l'âge légal de la retraite. Le cas échéant, il ne sera pas nécessaire d'adapter une nouvelle fois le texte de la loi.

Bovendien kan op basis van deze formulering nog steeds een duidelijke eindleeftijd worden berekend op het ogenblik van het afsluiten van de overeenkomst van arbeidsongeschiktheidsverzekering. Dit is verzekeringstechnisch vereist omwille van de actuariële noodzaak dat de premie in verhouding moet staan van het risico tot een vast te bepalen datum. De inversie van de productiecycclus vereist dat de verzekeraar zo accuraat mogelijk moet kunnen inschatten tot wanneer hij dekking moet verlenen om de totaal te verwachte schadelast zo goed mogelijk te kunnen bepalen. De premie wordt bepaald op basis van de verwachte schadelast die samenhangt met de duurtijd van de dekking.

1.2. Beroepsgebonden arbeidsongeschiktheidsverzekeringen

De vertegenwoordigers van de verbruikers vragen dat de oplossing voor de collectieve werknemersplannen, arbeidsongeschiktheid, hospitalisatie en medische kosten, uitgaat van het principe dat zolang men in dienst is bij een werkgever (of aangesloten bij een sectoraal plan op basis van tewerkstelling bij een aan een sectorplan onderworpen werkgever) en onder de toepassing van het desbetreffende plan valt, zijn rechten gedekt zijn door de verzekeringsovereenkomst, ongeacht de schorsing van de arbeidsovereenkomst of de leeftijd van de aangeslotene. Zij vragen aldus voor de collectieve werknemersplannen dat de contractuele eindleeftijd in de verzekeringsovereenkomst is afgestemd op de wettelijke pensioenleeftijd en er dekking is zolang de werknemer in dienst is, mogelijks dus ook na zijn pensioenleeftijd.

Zonder deze alineëring met de wettelijke pensioenleeftijd bestaat volgens hen het risico dat personen vroeger op pensioen gaan, hetgeen ingaat tegen de doelstelling van de overheid en de huidige diverse overheidsmaatregelen die aanzetten tot langer werken. Naar hun mening is een inperking van de rechten op dekking van oudere werknemers vóór het effectieve pensioen een inbreuk op de antidiscriminatiewet.

Voor de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (verzekeringen gewaarborgd inkomen) kan voor deze vertegenwoordigers wel een nuance worden gemaakt. Vanaf het bereiken van de pensioenleeftijd geniet men geen uitkering meer onder de sociale

La formulation proposée permet en outre de continuer à calculer un âge terme qui soit clair au moment de la conclusion du contrat d'assurance incapacité de travail. Cela est indispensable sous l'angle de la technique assurantielle en raison de la nécessité actuarielle qui veut que la prime soit proportionnelle au risque jusqu'à une date à fixer. L'inversion du cycle de production exige que l'assureur puisse estimer le plus précisément possible jusqu'à quel moment il doit accorder la couverture afin de déterminer au mieux la charge totale des sinistres à laquelle il peut s'attendre. La prime est déterminée sur la base de la charge des sinistres probable qui dépend de la durée de la couverture.

1.2. Assurances incapacité de travail liées à l'activité professionnelle

Les représentants des consommateurs demandent que la solution envisagée pour les plans collectifs en faveur des salariés, en matière d'incapacité de travail, d'hospitalisation et de frais médicaux, parte du principe selon lequel tant qu'une personne est en service auprès d'un employeur (ou affiliée à un plan sectoriel en raison d'un emploi exercé auprès d'un employeur soumis à un tel plan) et qu'elle tombe sous le coup du plan en question, ses droits soient couverts par le contrat d'assurance, indépendamment de la suspension du contrat de travail ou de l'âge de l'affilié. Ils demandent ainsi, pour les plans collectifs en faveur des salariés, que l'âge terme prévu dans le contrat d'assurance soit aligné sur l'âge légal de la retraite et que la couverture soit maintenue tant que le salarié est en service, donc éventuellement aussi après l'âge de la retraite qui lui est applicable.

Sans cet alignement sur l'âge légal de la retraite, le risque existe, selon eux, que des personnes partent à la retraite plus tôt, ce qui serait contraire à l'objectif poursuivi par les pouvoirs publics et les diverses mesures étudiées actuellement par le gouvernement pour encourager à travailler plus longtemps. À leur avis, restreindre les droits de couverture des salariés âgés avant leur départ effectif à la retraite constitue une violation de la loi anti-discrimination.

En ce qui concerne les assurances incapacité de travail (assurances revenu garanti), ces représentants estiment toutefois qu'une nuance peut être apportée. En effet, une fois l'âge de la retraite atteint, on ne perçoit plus de prestations de la sécurité

zekerheid. Aldus kan in deze verzekeringen wel de mogelijkheid worden voorzien om een eindtermijn te bedingen die overeenstemt met de wettelijke pensioenleeftijd die voor de betrokken verzekerde geldt op het ogenblik van het afsluiten van het contract.

De vertegenwoordigers van de verbruikers vragen tevens om dit vast te leggen in een wet om een level playing field te creëren voor de verzekeringsondernemingen en discriminatie op basis van wetgeving te vermijden.

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen merken op dat het ook voor beroepsgebonden arbeidsongeschiktheidsverzekeringen verzekeringstechnisch vereist is dat er een eindtermijn is bepaald die duidelijk is op het ogenblik van het afsluiten van de verzekeringsovereenkomst. Een dekking tot de pensioenleeftijd van 67 jaar kan daarin worden bedongen. Zij wijzen erop dat bij gebreke aan voldoende adequate statistieken betreffende de arbeidsongeschiktheid boven 67 jaar, dergelijke dekking verzekeringstechnisch niet mogelijk is. Zij stellen dat een eindtermijn op 65 jaar of vroeger niet strijdig is met de antidiscriminatiewet. Zij verwijzen naar een vonnis van de Franstalige arbeidsrechtbank te Brussel 24 september 2018 dat oordeelde dat het beëindigen van de betaling van een arbeidsongeschiktheidsrente op de in het reglement vastgelegde pensioenleeftijd niet discriminerend is overeenkomstig art. 12, §2, 2° wet van 10 mei 2007, ook al lag deze lager dan de wettelijke pensioenleeftijd.

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen zijn geen vragende partij voor een wettelijke regeling van de leeftijdstermijn in de beroepsgebonden arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. Zij wijzen erop dat deze problematiek in ieder geval moet voorgelegd worden aan de sociale partners doch deze zijn niet vertegenwoordigd in de Commissie voor Verzekeringen.

De vertegenwoordigers van de verbruikers merken op dat het aangehaalde vonnis Arbeidsrechtbank Brussel slechts een uitspraak is over een specifiek geval in een concrete zaak op basis waarvan geen algemene principes kunnen worden afgeleid.

sociale. Ces assurances pourraient ainsi prévoir la possibilité de fixer un âge terme qui corresponde à l'âge légal de la retraite applicable à l'assuré concerné au moment de la conclusion du contrat.

Les représentants des consommateurs demandent également que cette règle soit inscrite dans une loi afin de créer des conditions de concurrence équivalentes entre les entreprises d'assurance et d'éviter toute discrimination fondée sur la législation.

Les représentants des entreprises d'assurance font observer qu'au regard de la technique assurantielle, il est également indispensable, dans les assurances incapacité de travail liées à l'activité professionnelle, de fixer un âge terme qui soit clair au moment de la conclusion du contrat d'assurance. Une couverture jusqu'à l'âge de la retraite à 67 ans peut y être stipulée. Ces représentants soulignent toutefois qu'en l'absence de statistiques suffisamment adéquates concernant l'incapacité de travail au-delà de 67 ans, il n'est pas possible, sous l'angle de la technique assurantielle, de prévoir une couverture pour cette période. Ils affirment qu'un âge terme fixé à 65 ans ou moins n'est pas contraire à la loi anti-discrimination. Ils renvoient à un arrêt du tribunal du travail francophone de Bruxelles du 24 septembre 2018 qui a jugé que la cessation de paiement d'une rente d'incapacité de travail à l'âge de la retraite fixé dans le règlement n'était pas discriminatoire conformément à l'article 12, § 2, 2°, de la loi du 10 mai 2007, même si cet âge était inférieur à l'âge légal de la retraite.

Les représentants des entreprises d'assurance ne sont pas favorables à une réglementation légale de l'âge terme dans les assurances incapacité de travail liées à l'activité professionnelle. Ils soulignent que cette problématique doit en tout état de cause être soumise aux partenaires sociaux, mais que ceux-ci ne sont pas représentés au sein de la Commission des Assurances.

Les représentants des consommateurs font observer que l'arrêt précité du tribunal du travail de Bruxelles ne constitue qu'un jugement rendu sur un cas spécifique dans une affaire concrète, dont on ne peut déduire des principes généraux.

Voorstel van de Commissie voor Verzekeringen

Er is geen eensgezindheid in de Commissie voor Verzekeringen over het antwoord op de vraag of en hoe de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd tot 67 jaar moet geregeld worden voor nieuwe beroepsgebonden arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. Hierover is het aangewezen om ook overleg te plegen met de werkgevers, die niet vertegenwoordigd zijn in de Commissie voor verzekeringen. Indien de Minister verder overleg wenst te plegen over deze vraag, is het aangewezen om alle betrokken partijen daarover te raadplegen. De Nationale Arbeidsraad (NAR) is wellicht het meest aangewezen orgaan om over deze vraag overleg te plegen.

1.3. Ziekteverzekeringen andere dan arbeidsongeschiktheidsverzekeringen

Artikel 206 WVLA regelt voor chronisch zieken en personen met een handicap een toegang tot niet-beroepsgebonden ziektekostenverzekeringen bedoeld in artikel 201, §1, 1° WVLA.

Dit artikel 206 bepaalt: *“De kandidaat-verzekerde die chronisch ziek of gehandicapt is en de leeftijd van vijftien jaar niet heeft bereikt, heeft recht op een ziektekostenverzekering, met dien verstande dat de kosten die verband houden met de ziekte of de handicap welke bestaat op het ogenblik van het sluiten van de verzekeringsovereenkomst, onverminderd de toepassing van artikel 205 van de dekking mogen worden uitgesloten. De premie moet deze zijn die aangerekend zou worden aan dezelfde persoon indien hij of zij niet chronisch ziek of gehandicapt was. (...)”*

Voorwaarde voor dit recht is dat de kandidaat-verzekerde “de leeftijd van 65 jaar” niet heeft bereikt.

Deze vereiste van “leeftijd van 65 jaar” houdt verband met de maximum onderschrijvingsleeftijd die destijds, bij de invoering van deze regel in 2007, werd toegepast door de meeste verzekeringsondernemingen. Deze vereiste houdt aldus geen verband met een wettelijke pensioenleeftijd.

Proposition de la Commission des Assurances

Aucun consensus ne s'est dégagé au sein de la Commission des Assurances quant à la réponse à apporter à la question de savoir si et comment le relèvement de l'âge légal de la retraite à 67 ans doit être réglementé pour les nouvelles assurances incapacité de travail liées à l'activité professionnelle. Il convient, à cet égard, de consulter également les employeurs, qui ne sont pas représentés au sein de la Commission des Assurances. Si le Ministre souhaite poursuivre la concertation sur cette question, il y a lieu de consulter toutes les parties concernées. Le Conseil national du Travail (CNT) est sans doute l'instance la plus indiquée pour mener cette concertation.

1.3. Assurances maladie autres que les assurances incapacité de travail

L'article 206 de la WVLA régit l'accès des malades chroniques et des personnes handicapées aux assurances soins de santé non liées à l'activité professionnelle visées à l'article 201, § 1er, 1°, de la WVLA.

Cet article 206 est libellé comme suit : *“Le candidat assuré principal qui souffre d'une maladie chronique ou d'un handicap et qui n'a pas atteint l'âge de soixante-cinq ans, a droit à une assurance soins de santé, étant entendu que les coûts liés à la maladie ou au handicap qui existe au moment de la conclusion du contrat d'assurance peuvent, sans préjudice de l'application de l'article 205 être exclus de la couverture. La prime doit être celle qui serait réclamée à la même personne si elle n'était pas malade chronique ou handicapée. (...)”*

Le bénéficiaire de ce droit est subordonné à la condition que le candidat assuré n'ait pas atteint “l'âge de 65 ans”.

Cette exigence relative à “l'âge de 65 ans” est liée à l'âge maximal de souscription qui a été appliqué à l'époque, lors de l'introduction de cette règle en 2007, par la plupart des entreprises d'assurance. Cette exigence n'est donc pas liée à l'âge légal de la retraite.

Ondertussen is de maximum onderschrijvingsleeftijd op de markt met betrekking tot deze ziektekostenverzekeringen in het algemeen (niet enkel voor chronisch zieken en personen met een handicap) verhoogd.

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen hebben er geen bezwaar tegen om in artikel 206 WVLA de bewoordingen "leeftijd van vijfenzestig jaar" te wijzigen in "leeftijd van zevenenzestig jaar". Zij wijzen er op dat ook voor deze verzekeringen het verzekeringstechnisch noodzakelijk is dat er een eindleeftijd wordt bepaald.

2. Lopende verzekeringsovereenkomsten

2.1. Niet-beroepsgebonden arbeidsongeschiktheidsverzekeringen

1. Uit het jaarverslag 2024 van de Ombudsman blijkt dat op basis van de gedragscode van Assuralia personen die vroeger niet zijn ingegaan op het aanbod van de verzekeraar om de eindleeftijd te verlengen, of bewust gekozen hebben voor een kortere looptijd dan hun wettelijke pensioenleeftijd tot 66/67 jaar wanneer de verzekeraar de mogelijkheid aanbood om een contract te sluiten tot aan deze wettelijke pensioenleeftijd, geen verlenging van de eindleeftijd tot 67 jaar kunnen bekomen.

Evenwel kan niet worden uitgesloten dat niet alle personen onder de vorige gedragscode goed werden geïnformeerd over de mogelijkheid tot verlenging, dan wel het aanbod goed begrepen hadden. Wanneer klanten onder de oude gedragscode wel goed werden geïnformeerd, moeten ze niet opnieuw een voorstel krijgen. Wanneer ze niet goed werden geïnformeerd, moeten ze wel opnieuw een voorstel tot verlenging krijgen zonder medische selectie. Dit staat in de nieuwe gedragscode.

Verzekeringstussenpersonen worden niet altijd op de hoogte gehouden van de informatie (campagnes) van de verzekeraar, of wanneer een verzekeraar een specifieke klant rechtstreeks contacteert. Veelal gebeurt dit aanschrijven in fases zodat de verzekeraar de antwoorden kan verwerken. De Ombudsman leidt uit de recente klachten af dat de communicatie onder de huidige gedragscode wel duidelijker is.

Dans l'intervalle, l'âge maximal de souscription a été relevé, sur le marché, pour ces assurances soins de santé en général (et pas uniquement pour les malades chroniques et les personnes handicapées).

Les représentants des entreprises d'assurance n'ont pas d'objection à ce que les termes "âge de soixante-cinq ans" soient remplacés, à l'article 206 de la WVLA, par "âge de soixante-sept ans". Ils soulignent que, pour ces assurances également, il est nécessaire, sous l'angle de la technique assurantielle, de fixer un âge terme.

2. Contrats d'assurance en cours

2.1. Assurances incapacité de travail non liées à l'activité professionnelle

1. Il ressort du rapport annuel 2024 de l'Ombudsman des assurances que conformément au code de bonne conduite d'Assuralia, les personnes qui n'ont pas donné suite auparavant à la proposition de l'assureur de relever l'âge terme, ou qui ont délibérément opté pour une durée ne courant pas jusqu'à leur âge légal de la retraite fixé à 66/67 ans alors que l'assureur leur offrait la possibilité de conclure un contrat allant jusqu'à cet âge légal de la retraite, ne peuvent obtenir de relèvement de l'âge terme jusqu'à 67 ans.

L'on ne peut toutefois exclure que ces personnes n'aient pas toutes été bien informées, sous l'ancien code de bonne conduite, de la possibilité de relever l'âge terme, ou qu'elles n'aient pas bien compris l'offre. Les clients qui ont été correctement informés sous l'ancien code de bonne conduite ne doivent pas recevoir de nouvelle proposition. Ceux qui n'ont pas été bien informés doivent, en revanche, recevoir une nouvelle proposition de relèvement de l'âge terme, sans sélection médicale. Cela est prévu par le nouveau code de bonne conduite.

Les intermédiaires d'assurance ne sont pas toujours tenus au courant des (campagnes d')informations de l'assureur, ni des cas où un assureur contacte directement un client particulier. Souvent, les courriers sont envoyés par phases afin que l'assureur puisse traiter les réponses. L'Ombudsman déduit des plaintes récentes que la communication est plus claire sous le code de bonne conduite actuel.

Deskundigen en de vertegenwoordigers van de verbruikers vragen dat aan de personen die onder de vorige gedragscode niet zijn ingegaan op het aanbod tot verlenging of de verlenging tot 67 jaar geweigerd hebben, een nieuw aanbod zou gedaan worden, ook al is dit met medische selectie en aan een hogere premie. Vertegenwoordigers van de verbruikers vragen om dit te voorzien in een gedragscode of in een wet.

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen wijzen erop dat precies de eenmalige mogelijkheid tot verlenging tot doel heeft om antiselectie te vermijden daar deze verlenging mogelijk was zonder medische acceptatie. Het opnieuw aanschrijven van portefeuille houdt tevens een extra kost in, waarbij de verzekeraars die hun taak voordien correct hadden uitgevoerd in feite gestraft worden.

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen hebben aan de leden de vraag voorgelegd om aan deze personen die onder de vorige gedragscode niet zijn ingegaan op het aanbod tot verlenging of de verlenging tot 67 jaar geweigerd hebben toch een nieuw aanbod van verlenging van de niet-beroepsgebonden arbeidsongeschiktheidsverzekeringen te doen, met medische selectie. De verzekeringsondernemingen zijn binnen hun acceptatiepolitiek bereid om een voorstel tot verlenging aan te bieden. Deze personen worden beschouwd als een nieuwe klant die voordien nog nooit een arbeidsongeschiktheidsverzekering heeft afgesloten.

Sommige van deze personen die geen voorstel krijgen, zullen vallen onder de meest schrijnende gevallen waarvoor opties tot oplossing worden voorgelegd onder punt B, 2.4 hierna.

2. De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen wijzen erop dat de gedragscode niet-beroepsgebonden verzekering gewaarborgd inkomen van toepassing blijft in geval de verzekerde tijdelijk arbeidsongeschikt is op het ogenblik van het voorstel tot verlenging, doch opnieuw arbeidsgeschikt is voor het einde van de gedragscode op 31 december 2026. Zij kunnen dan een verlenging krijgen onder de voorwaarden van de gedragscode, desgevallend met bijpremie, uitsluiting of wachtperiode gelet op de individuele schadestatistiek van de verzekerde.

Les experts et les représentants des consommateurs demandent que les personnes qui, sous l'ancien code de bonne conduite, n'ont pas donné suite à l'offre de relèvement de l'âge terme ou ont refusé que celui-ci soit porté à 67 ans, se voient proposer une nouvelle offre, même si celle-ci s'accompagne d'une sélection médicale et d'une surprime. Les représentants des consommateurs demandent d'inscrire cette mesure dans un code de bonne conduite ou dans une loi.

Les représentants des entreprises d'assurance font remarquer que c'est précisément la possibilité unique de relever l'âge terme qui avait pour but d'éviter l'antisélection, puisque ce relèvement pouvait être opéré sans acceptation médicale. Envoyer à nouveau un courrier aux clients entraîne également un coût supplémentaire, ce qui revient en fait à pénaliser les assureurs qui avaient auparavant effectué leur tâche correctement.

Les représentants des entreprises d'assurance ont soumis aux membres la question de savoir s'il fallait tout de même présenter une nouvelle offre de prolongation des assurances incapacité de travail non liées à l'activité professionnelle, avec sélection médicale, aux personnes qui, sous l'ancien code de bonne conduite, n'avaient pas donné suite à l'offre de prolongation ou avaient refusé la prolongation de leur contrat jusqu'à l'âge de 67 ans. Les entreprises d'assurance sont disposées, dans le cadre de leur politique d'acceptation, à leur adresser une offre de prolongation. Ces personnes sont considérées comme de nouveaux clients n'ayant encore jamais souscrit d'assurance incapacité de travail auparavant.

Certaines de ces personnes ne recevant pas d'offre relèveront des cas les plus criants, pour lesquels des options de solution sont présentées au point B, 2.4 ci-dessous.

2. Les représentants des entreprises d'assurance soulignent que le code de bonne conduite relatif aux assurances revenu garanti non liées à l'activité professionnelle reste applicable dans le cas où l'assuré est temporairement en incapacité de travail au moment de la proposition de prolongation, mais redevient apte au travail avant l'expiration du code de bonne conduite le 31 décembre 2026. Il peut alors bénéficier d'une prolongation aux conditions du code de bonne conduite, le cas échéant avec une surprime, une exclusion ou un stage d'attente, compte tenu de la statistique sinistres individuelle de l'assuré.

Daarnaast verhindert de gedragscode niet-beroepsgebonden verzekering gewaarborgd inkomen niet dat de verzekerden die destijds bewust gekozen hebben om hun verzekering niet te verlengen, of te verlengen voor een kortere looptijd, nog steeds een verlenging kunnen aanvragen aan hun verzekeraar. Het is de vrijheid van de verzekeraar om die verlenging toch toe te kennen, desgevallend mits een nieuwe medische acceptatie.

3. Sommige vertegenwoordigers van de verbruikers vragen een oplossing voor de bijpremies en de uitsluitingen die de verzekeraar op grond van de gedragscode op basis van de schadestatistiek van de verzekerde kan bedingen in de overeenkomst tot verlenging van de eindtermijn tot 67 jaar.

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen wijzen op de vereisten van de verzekeringstechniek en in het bijzonder het basisprincipe van verzekeren dat vertrekt van een zo correct mogelijke inschatting van het te verzekeren risico en de te verwachten schadelast. Daarbij moet de verzekeraar tevens het recht op vergeten overeenkomstig art. 61/8 ev WVLA in acht nemen. Deze bij premie of uitsluiting voor medische antecedenten gekend bij de verzekeraar door de schadestatistiek van de verzekerde, gelden ook enkel voor de dekkingsperiode na afloop van de oorspronkelijke eindtermijn.

4. Deskundigen merken op dat strikt juridisch artikel 204, §1, laatste lid WVLA de verzekeraar toelaat, in het belang van de verzekerden en mits akkoord van de verzekeringnemer, omwille van de toepassing van nieuwe regelgeving, de ziekteverzekeringsovereenkomst te wijzigen. Dit kan ingevolge van om het even welke juridische norm (Parl. Doc 54, 1300/001, 38). Evenwel behoudt de verzekeraar het recht om ingevolge het hierdoor gewijzigde risico de premie en de voorwaarden aan te passen. Voorts wijzen zij erop dat de voorwaarden "in het belang van de verzekerden" niet duidelijk zijn en moeilijk te beoordelen in de concrete toepassing.

2.2. Beroepsgebonden arbeidsongeschiktheidsverzekeringen

Voor de vertegenwoordigers van de verbruikers is het uitgangspunt dat werknemers verzekerd zijn en

Le code de bonne conduite traitant des assurances revenu garanti non liées à l'activité professionnelle n'empêche d'ailleurs pas les assurés qui avaient à l'époque délibérément choisi de ne pas prolonger leur assurance, ou de la prolonger pour une durée plus courte, de demander aujourd'hui une telle prolongation à leur assureur. Ce dernier est libre d'accorder ou non cette prolongation, le cas échéant moyennant une nouvelle acceptation médicale.

3. Certains représentants des consommateurs demandent de chercher une solution pour régler le cas des surprimes et des exclusions que l'assureur peut stipuler dans le contrat relevant l'âge terme à 67 ans, en vertu du code de bonne conduite et sur la base de la statistique sinistres de l'assuré.

Les représentants des entreprises d'assurance soulignent les exigences de la technique assurantielle et rappellent, en particulier, le principe de base de l'assurance qui repose sur une estimation aussi correcte que possible du risque à assurer et de la charge de sinistres probable. Tout assureur est par ailleurs tenu, à cet égard, de respecter le droit à l'oubli conformément aux articles 61/8 et suivants de la WVLA. De plus, la surprime ou l'exclusion en raison d'antécédents médicaux connus de l'assureur grâce à la statistique sinistres de l'assuré ne s'appliquent qu'à la période de couverture postérieure à l'expiration de l'âge terme initial.

4. Les experts font observer que, d'un point de vue strictement juridique, l'article 204, § 1er, dernier alinéa, de la WVLA autorise l'assureur, dans l'intérêt des assurés et moyennant l'accord du preneur d'assurance, à modifier le contrat d'assurance maladie en raison de l'application d'une nouvelle réglementation. Cette modification peut résulter d'une norme juridique quelconque (Doc. parl. 54, 1300/001, 38). L'assureur conserve toutefois le droit d'adapter la prime et les conditions en fonction du risque ainsi modifié. Ces experts soulignent en outre que les conditions "dans l'intérêt des assurés" ne sont pas claires et difficiles à évaluer dans leur application concrète.

2.2. Assurances incapacité de travail liées à l'activité professionnelle

Pour les représentants des consommateurs, le point de départ est que les salariés sont assurés et le

blijven zolang ze in dienst zijn en de wettelijke pensioenleeftijd niet hebben bereikt. In afwachting van een wetswijziging in die zin kan een gedragscode bepalen dat de verzekeraar de werkgever zonder dralen en ten laatste bij de eerste premieervaldag van de overeenkomst, moet informeren over het belang om de eindtermijn van de dekking in de lopende arbeidsongeschiktheidsverzekeringsovereenkomst, of bij de hernieuwing ervan, aan te passen aan de verhoogde wettelijke pensioenleeftijd.

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen melden dat de verzekeringsondernemingen hebben bevestigd dat ze hun klanten reeds hebben gewezen op het belang om de eindtermijn van de dekking aan te passen. Deze vertegenwoordigers merken op dat er voor deze verzekeringsovereenkomsten een volledige vrijheid geldt, zowel aan de zijde van de werkgevers als aan de zijde van de verzekeraars. Voor overeenkomsten gesloten op basis van openbare aanbestedingen is het overigens wettelijk niet mogelijk om de voorwaarden aan te passen.

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen merken tevens op dat een werknemer, die arbeidsongeschikt is op het ogenblik dat de eindtermijn van de dekking in de collectieve arbeidsongeschiktheidspolis wordt verlengd tot 67 jaar, geen dekking geniet voor de periode na afloop van de oorspronkelijke eindtermijn van de dekking. Wordt deze werknemer nadien terug arbeidsgeschikt en is hij terug aan het werk, dan zal hij wel dekking genieten voor deze periode.

Sommige vertegenwoordigers van de verbruikers onderschrijven deze stelling niet.

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen melden dat in het institutionele overleg met de betrokken leden van Assuralia de vraag voorligt om een sensibilisering te organiseren voor beroepsgebonden arbeidsongeschiktheidsverzekeringen en om daarbij in een gedragscode te bepalen dat de verzekeringsondernemingen bij de eerst volgende premieervaldag van de arbeidsongeschiktheidsverzekeringsovereenkomst contact dienen op te nemen met hun klanten om na te gaan of er dekking is tot de toepasselijke wettelijke pensioenleeftijd, hun aandacht hierop te vestigen en

resterent tant qu'ils sont en service et n'ont pas atteint l'âge légal de la retraite. Dans l'attente d'une modification législative en ce sens, un code de bonne conduite peut prévoir que l'assureur doit informer l'employeur sans délai, et au plus tard à la première échéance de la prime du contrat, de l'importance d'adapter l'âge terme prévu pour la couverture dans le contrat d'assurance incapacité de travail en cours, ou lors de son renouvellement, pour l'aligner sur l'âge légal de la retraite relevé.

Les représentants des entreprises d'assurance font savoir que ces dernières ont confirmé avoir déjà attiré l'attention de leurs clients sur l'importance d'adapter l'âge terme pour la couverture offerte. Ces représentants font remarquer que ces contrats d'assurance sont régis par une liberté totale, tant du côté des employeurs que du côté des assureurs. Pour les contrats conclus sur la base d'appels d'offres publics, il n'est d'ailleurs pas possible, légalement, de modifier les conditions.

Les représentants des entreprises d'assurance soulignent également qu'un salarié en incapacité de travail au moment où la durée de la couverture prévue par la police collective d'incapacité de travail est prolongée jusqu'à l'âge de 67 ans, ne bénéficie d'aucune couverture pour la période postérieure à l'expiration de la durée initiale de la couverture. Si ce salarié redevient ensuite apte au travail et reprend celui-ci, il bénéficiera en revanche d'une couverture pour cette période.

Certains représentants des consommateurs n'adhèrent pas à cette position.

Les représentants des entreprises d'assurance indiquent que, dans le cadre de la concertation institutionnelle avec les membres concernés d'Assuralia, la demande a été faite d'organiser une campagne de sensibilisation axée sur les assurances incapacité de travail liées à l'activité professionnelle et de prévoir dans un code de bonne conduite que les entreprises d'assurance doivent contacter leurs clients à la prochaine échéance de la prime du contrat d'assurance incapacité de travail afin de vérifier si la couverture s'étend jusqu'à l'âge légal de la retraite applicable, d'attirer leur attention sur ce point et de discuter des modalités et des conditions selon

te bespreken hoe en onder welke voorwaarden de eindtermijn van de dekking desgevallend kan worden aangepast tot de wettelijk verhoogde pensioenleeftijd.

2.3. Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen met verlengde eindtermijn en bij premie

De vertegenwoordigers van de verbruikers wijzen erop dat de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd tot gevolg heeft dat sommige personen een bij premie moeten betalen voor hun arbeidsongeschiktheidsverzekering met verlengde eindtermijn, of worden geweigerd.

Zij vragen dat de wetgever een solidariteitsmechanisme invoert, zodat de verzekerde slechts een deel van deze bij premie zelf moeten dragen en de rest wordt gesolidariseerd. Naar hun mening moet de verzekerde niet zelf volledig de financiële gevolgen dragen van de impact op de lopende private verzekeringen van de beslissing van de wetgever om de wettelijke pensioenleeftijd te verhogen.

Sommige vertegenwoordigers van de verbruikers vragen tevens om aan het Opvolgingsbureau voor de Schuldsaldoverzekering de bevoegdheid te geven om deze bij premies of weigering te evalueren.

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen wijzen erop dat de bij premie enkel geldt voor de periode na de oorspronkelijke eindtermijn van de arbeidsongeschiktheidsverzekering. Een solidarisering van deze bij premie onder alle verzekeringnemers impliceert tevens een verhoging van de premie voor alle verzekeringnemers van deze verzekeringen. Evenwel is de individuele arbeidsongeschiktheidsverzekering reeds erg duur, zijn er niet veel verzekeringsondernemingen die dit aanbieden en is de groep van naar schatting 107.000 polissen erg klein om solidariteit te organiseren. Zij merken tevens op dat verzekeraars de mogelijkheid bieden tot gespreide betaling van de bij premie en de gedragscode andere mogelijkheden toelaat om de bij premie te verminderen, zo bijvoorbeeld door het bedingen van wachttermijn. Zij zijn evenmin voorstander om het Opvolgingsbureau de bevoegdheid te geven om bij premies of weigeringen te evalueren. De groep verzekerden die hiervan gebruik zou kunnen maken is erg klein, waardoor het

lesquelles la durée de la couverture pourrait, le cas échéant, être prolongée jusqu'à l'âge légal de la retraite relevé.

2.3. Assurances incapacité de travail avec âge terme relevé et surprime

Les représentants des consommateurs soulignent que le relèvement de l'âge légal de la retraite a pour effet que certaines personnes doivent payer une surprime pour leur assurance incapacité de travail dont l'âge terme a été relevé, ou se voient refuser la couverture.

Ils demandent que le législateur mette en place un mécanisme de solidarité, afin que l'assuré ne doive supporter lui-même qu'une partie de cette surprime et que le reste soit mutualisé. Selon eux, l'assuré ne doit pas supporter seul l'ensemble des conséquences financières que la décision prise par le législateur de relever l'âge légal de la retraite a sur les assurances privées en cours.

Certains représentants des consommateurs demandent également que le Bureau du suivi de la tarification de l'assurance solde restant dû soit habilité à évaluer ces surprimes ou refus.

Les représentants des entreprises d'assurance soulignent que la surprime ne s'applique qu'à la période postérieure à la date d'échéance initiale de l'assurance incapacité de travail. Une mutualisation de cette surprime entre tous les preneurs d'assurance impliquerait également une majoration de la prime pour tous les souscripteurs d'une telle assurance. Or, l'assurance incapacité de travail individuelle est déjà très onéreuse, peu d'entreprises d'assurance la proposent et le groupe estimé à 107 000 bénéficiaires d'une telle police est trop restreint pour organiser une solidarité. Ils font également remarquer que les assureurs offrent la possibilité d'étaler le paiement de la surprime et que le code de bonne conduite autorise d'autres moyens de réduire la surprime, par exemple en prévoyant un stage d'attente. Ils ne sont pas non plus favorables à l'idée de conférer au Bureau du suivi la compétence d'évaluer les surprimes ou les refus. Le groupe d'assurés susceptibles d'en bénéficier est très restreint, de sorte qu'il ne se justifierait pas d'organiser un système aussi complexe.

niet verantwoord zou zijn om een dergelijke complexiteit te organiseren.

Deskundigen merken op dat de premie van een individuele arbeidsongeschiktheidsverzekering voor een zelfstandige een aftrekbare bedrijfskost is. Voorst stellen ze de vraag naar de zin van het opzetten van een structuur via het Opvolgingsbureau voor een erg beperkte groep. Bovendien gaat het hier over een bijpremie voor een periode van 2 jaar, waarbij het Opvolgingsbureau enkel zou kunnen bevestigen dat er een arbeidsongeschiktheid is, waarvoor er geen dekking kan worden aangeboden. Zij zou in de praktijk dus enkel de weigering kunnen bevestigen.

Zij wijzen tevens op de wettelijke verplichting van de wetgever tot het uitvoeren van een impactbeoordeling van ieder voorstel van wetgeving.

2.4. Meest schrijnende gevallen

Uit de klachten ingediend bij de Ombudsdienst Verzekeringen blijkt dat de problematiek inzake lopende overeenkomsten van gewaarborgd inkomen/arbeitsongeschiktheid (niet-beroepsgebonden en beroepsgebonden) met een looptijd tot de verzekerde de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt, vooral problematisch is voor personen die op de leeftijd van 65 jaar arbeidsongeschikt zijn, niet met vervroegd pensioen kunnen gaan en (wegens een ziekte) arbeidsongeschikt blijven tot hun pensioen op 66/67 jaar. Immers, zij worden geconfronteerd met een tijdelijke inkomenslacune als gevolg van het optrekken van de wettelijke pensioenleeftijd. Zij kunnen enerzijds niet langer genieten van de uitkeringen omdat hun waarborg "gewaarborgd inkomen" stopt op de contractuele eindleeftijd van 65 jaar. Anderzijds kunnen zij nog niet hun kapitaal van het aanvullend pensioen als compensatie opvragen. Dit is immers door de nieuwe wettelijke bepalingen enkel mogelijk bij het ingaan van het wettelijke pensioen van 66/67 jaar (wanneer ze niet voldoen aan de voorwaarden om vervroegd met pensioen te kunnen gaan).

De cijfermatige omvang van deze groep is onduidelijk maar eerder beperkt. Momenteel zijn er ongeveer 800.000 arbeidsongeschikten gedekt in beroepsgebonden en niet-beroepsgebonden arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. Het aantal daarvan dat op 65 jaar arbeidsongeschikt is en dit ook zal blijven tot hun pensioen op 66/67 jaar en niet met

Les experts font remarquer que la prime d'une assurance incapacité de travail individuelle constitue, pour un indépendant, une charge professionnelle déductible. Ils s'interrogent par ailleurs sur l'intérêt de mettre en place une structure via le Bureau du suivi pour un groupe très restreint. Il s'agit, en plus, d'une surprime pour une période de 2 ans et le Bureau du suivi ne pourrait que confirmer l'existence d'une incapacité de travail pour laquelle aucune couverture ne peut être offerte. Dans la pratique, il ne pourrait donc que confirmer le refus.

Ils soulignent également l'obligation légale imposée au législateur de réaliser une analyse d'impact pour chaque proposition de loi.

2.4. Cas les plus criants

Il ressort des plaintes déposées auprès de l'Ombudsman des assurances que la question des contrats revenu garanti/incapacité de travail en cours (liés ou non à l'activité professionnelle) dont la durée s'étend jusqu'à ce que l'assuré atteigne l'âge de 65 ans, est particulièrement problématique pour les personnes qui, à l'âge de 65 ans, sont en incapacité de travail, ne peuvent pas prendre leur retraite anticipée et restent en incapacité de travail (en raison d'une maladie) jusqu'à leur retraite à 66/67 ans. Elles sont en effet confrontées à une perte de revenus temporaire due au relèvement de l'âge légal de la retraite. D'une part, elles ne peuvent plus bénéficier des prestations, parce que leur garantie "revenu garanti" prend fin à l'âge terme contractuel fixé à 65 ans. D'autre part, elles ne peuvent pas encore demander le versement de leur capital de pension complémentaire à titre de compensation. Ce capital ne peut en effet être versé, en vertu des nouvelles dispositions légales, qu'au moment de la prise de cours de la pension légale à l'âge de 66/67 ans (si ces personnes ne satisfont pas aux conditions requises pour prendre une retraite anticipée).

L'importance chiffrée de ce groupe n'est pas connue avec précision, mais est plutôt limitée. À l'heure actuelle, environ 800 000 personnes en incapacité de travail sont couvertes par des assurances incapacité de travail liées ou non à l'activité professionnelle. Le nombre de celles qui sont en incapacité de travail à 65 ans et qui le resteront jusqu'à leur retraite à

vervroegd pensioen kunnen, is momenteel onbekend. Daarbij moet ook rekening worden gehouden met het feit dat de kans eerder klein is dat personen ouder dan 60 jaar en arbeidsongeschikt het werk zouden hervatten.

De Ombudsman en meerdere leden van de Commissie sluiten zich aan bij allen die het niet eerlijk vinden dat deze personen louter ingevolge de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd geconfronteerd zijn met een tijdelijke inkomenslacune, omdat zij hun wettelijk of aanvullend pensioen niet kunnen opnemen, terwijl voor hen de verwachting was dat zij dit wel konden op de leeftijd van 65 jaar.

Op voorstel van de Ombudsdienst Verzekeringen, legt de Commissie voor Verzekeringen de hierna volgende pistes voor. Deze pistes hebben enkel betrekking op de situaties waarin de verzekerde arbeidsongeschikt is, de verzekering gewaarborgd inkomen op einddatum komt maar de betrokkene nog niet met vervroegd pensioen kan gaan. Het aanvullend pensioen van de betrokkene stopt voor de nieuwe wettelijke pensioenleeftijd maar kan pas uitgekeerd worden als hij werkelijk op pensioen gaat.

Indien de Minister hierover verder overleg wenst te plegen, is het aangewezen om alle betrokken partijen daarover te raadplegen en de opties nog verder af te toetsen met de bevoegde instanties en specialisten, met name op het vlak van aanvullende pensioenen (FSMA, Commissies Aanvullende Pensioenen), fiscaliteit en het non-discriminatierecht.

De hieronder vermelde pistes beogen geen algemene hervorming van het pensioen - of verzekeringsstelsel maar verkennen mogelijke oplossingen voor deze specifieke en afgebakende problematiek. Ze zijn gericht op de mogelijkheden om toch dit aanvullend pensioen vroeger te laten uitkeren en zo de lacune van het aanvullend gewaarborgd inkomen op te vangen tot aan de pensioenleeftijd wanneer het volledige kapitaal van het aanvullend pensioen vrij komt.

1. Vervroegde toegang tot het wettelijk pensioen

Een eerste piste bestaat erin om voor deze beperkte groep onder welbepaalde voorwaarden een vervroegde toegang tot het wettelijk pensioen

66/67 ans sans pouvoir prendre une retraite anticipée est, à ce stade, inconnu. Il convient également de tenir compte du fait qu'il est peu probable que des personnes âgées de plus de 60 ans en incapacité de travail reprennent le travail.

L'Ombudsman des assurances et plusieurs membres de la Commission des Assurances partagent le point de vue de tous ceux qui trouvent injuste que ces personnes soient confrontées à une perte de revenus temporaire uniquement en raison du relèvement de l'âge légal de la retraite, parce qu'elles ne peuvent pas percevoir leur pension légale ou complémentaire, alors qu'elles s'attendaient à pouvoir le faire à l'âge de 65 ans.

Sur la proposition de l'Ombudsman des assurances, la Commission présente les pistes exposées ci-après. Ces pistes ne concernent que les situations dans lesquelles l'assuré est en incapacité de travail, l'assurance revenu garanti arrive à échéance mais la personne concernée ne peut pas encore prendre sa retraite anticipée. La pension complémentaire de cette personne s'arrête avant le nouvel âge légal de la retraite, mais ne peut lui être versée qu'au moment où elle prend effectivement sa retraite.

Si le Ministre souhaite poursuivre la concertation à ce sujet, il convient de consulter toutes les parties concernées et d'examiner les options plus en détail avec les instances compétentes et les spécialistes, tant sur le plan des pensions complémentaires (FSMA, Commissions Pensions complémentaires) que dans le domaine de la fiscalité et du droit en matière de non-discrimination.

Les pistes mentionnées ci-dessous ne visent pas une réforme générale du système de pension ou d'assurance, mais explorent des solutions aptes à résoudre cette problématique spécifique et bien délimitée. Elles se concentrent sur les possibilités de faire verser la pension complémentaire plus tôt et de combler ainsi le manque à gagner en termes de revenu garanti complémentaire jusqu'à l'âge de la retraite, lorsque l'intégralité du capital de la pension complémentaire sera libérée.

1. Accès anticipé à la pension légale

Une première piste consiste à permettre, pour ce groupe restreint et sous certaines conditions bien définies, un accès anticipé à la pension légale. Dans

mogelijk te maken. In dat geval zou het wettelijk pensioen en niet de mutualiteitsuitkering de rol van vervangingsinkomen opnemen, met als indirect gevolg dat ook het aanvullend pensioen kan worden uitgekeerd. Deze piste impliceert evenwel een afwijking van de huidige pensioenwetgeving en de beleidsdoelstelling om de effectieve pensioenleeftijd te verhogen. Ze zou dan ook een impact hebben die verder reikt dan het verzekeringsrecht en raakt aan het bredere pensioenbeleid.

2. Ontkoppeling van het aanvullend pensioen van de wettelijke pensioenleeftijd

Een tweede piste bestaat erin om, zonder wijziging van de wettelijke pensioenleeftijd, een beperkte uitzondering te voorzien voor de betrokken groep op de koppeling tussen het ingaan van het wettelijk pensioen en de uitkering van het aanvullend pensioen. Ook deze optie wijkt af van de algemene filosofie waarbij het aanvullend pensioen wordt beschouwd als een aanvulling op het wettelijk pensioen en pas op dat ogenblik wordt uitgekeerd.

Vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen merken op dat de pensioeninstellingen rechtszeker en administratief eenvoudig moeten kunnen nagaan of aan de vooropgestelde voorwaarden voor dergelijke vervroegde opname voldaan is.

3. Beperkte uitbreiding van de mogelijkheid tot voorschotten op het aanvullend pensioen

Net zoals vandaag reeds een voorschot op het aanvullend pensioen mogelijk is in het kader van een vastgoedfinanciering, kan worden overwogen om onder strikte en objectieve voorwaarden een voorschot toe te laten met als specifiek doel het tijdelijk opvangen van het wegvallen van een waarborg gewaarborgd inkomen.

In deze hypothese krijgt de verzekerde, bij het contractueel aflopen van de verzekering gewaarborgd inkomen, de mogelijkheid om zijn bestaansmiddelen tijdelijk aan te vullen via een beperkt voorschot op het aanvullend pensioen, zonder dat dit afbreuk doet aan de finaliteit van dat aanvullend pensioen op de wettelijke pensioenleeftijd.

ce cas, ce serait la pension légale, et non l'allocation de la mutuelle, qui jouerait le rôle de revenu de remplacement, ce qui aurait pour conséquence indirecte que la pension complémentaire pourrait également être versée. Cette piste implique toutefois une dérogation à la législation actuelle en matière de pension et à l'objectif politique visant à relever l'âge effectif de la retraite. Elle aurait dès lors un impact dépassant le cadre du droit des assurances et toucherait à la politique des pensions au sens large.

2. Dissociation de la pension complémentaire de l'âge légal de la retraite

Une deuxième piste consiste, sans modifier l'âge légal de la retraite, à prévoir une exception limitée au groupe concerné quant au lien entre la prise de cours de la pension légale et le versement de la pension complémentaire. Cette piste s'écarte elle aussi de la philosophie générale selon laquelle la pension complémentaire constitue un complément à la pension légale et n'est versée qu'au moment où celle-ci prend cours.

Les représentants des entreprises d'assurance font remarquer que les organismes de pension doivent pouvoir vérifier, de manière juridiquement sûre et administrativement simple, si les conditions prévues pour un tel versement anticipé sont remplies.

3. Extension limitée de la possibilité d'avances sur la pension complémentaire

Tout comme il est déjà possible aujourd'hui d'obtenir une avance sur la pension complémentaire dans le cadre d'un financement immobilier, l'on pourrait envisager d'autoriser, sous des conditions strictes et objectives, une avance ayant pour objectif spécifique de pallier temporairement la perte d'une garantie "revenu garanti".

Dans cette hypothèse, l'assuré se verrait offrir, à l'échéance contractuelle de l'assurance revenu garanti, la possibilité de compléter temporairement ses moyens de subsistance en bénéficiant d'une avance limitée sur sa pension complémentaire, sans que cela ne porte atteinte à la finalité de cette pension complémentaire à l'âge légal de la retraite.

Het principe van voorschotten op het aanvullend pensioen is wettelijk reeds verankerd, onder meer in:

- artikel 27 van de Wet Aanvullende Pensioenen van 28 april 2003,
- artikel 11 van de wet Vrij aanvullend pensioen voor werknemers van 6 december 2018,
- artikel 49 van de wet Vrij aanvullend pensioen zelfstandigen van 24 december 2002,
- artikel 7 van de wet Vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen actief als natuurlijk persoon van 18 februari 2018,
- artikel 40 van de wet bedrijfsleidersverzekeringen van 15 mei 2014.

Deze piste zou zich dan ook kunnen beperken tot een gerichte uitbreiding van bestaande wettelijke bepalingen, waardoor de impact op de betrokken partijen (verzekeraars, overheid en verzekerden) beperkt blijft. Op fiscaal vlak zouden de bestaande regels inzake voorschotten onverkort van toepassing blijven (wat een aanpassing van de fiscale wetgeving vereist).

Om het uitzonderlijk karakter te vrijwaren en een gelijk playing field te behouden, lijkt het aangewezen dat dergelijke mogelijkheid enkel wordt opengesteld onder vooraf vastgelegde, objectieve parameters, zoals onder meer:

- de arbeidsongeschiktheid moet een blijvend karakter hebben, bijvoorbeeld aangetoond door de toekenning van een invaliditeitsstatuut door het RIZIV na afloop van de primaire arbeidsongeschiktheidsperiode;
- het opneembare bedrag moet verder worden beperkt, zodat op de wettelijke pensioenleeftijd nog steeds een aanvullend pensioen beschikbaar blijft (bijvoorbeeld via een percentage van de aanwezige reserve of

Le principe d'avances sur la pension complémentaire est déjà ancré dans les textes légaux, notamment à :

- l'article 27 de la loi du 28 avril 2003 sur les pensions complémentaires,
- l'article 11 de la loi du 6 décembre 2018 sur la pension libre complémentaire pour les travailleurs salariés,
- l'article 49 de la loi du 24 décembre 2002 sur la pension libre complémentaire pour les indépendants,
- l'article 7 de la loi du 18 février 2018 sur la pension libre complémentaire pour les travailleurs indépendants personnes physiques,
- l'article 40 de la loi du 15 mai 2014 sur la pension complémentaire pour les dirigeants d'entreprise.

Cette piste pourrait dès lors se limiter à une extension ciblée des dispositions légales existantes, ce qui permettrait de limiter son impact sur les parties concernées (assureurs, pouvoirs publics et assurés). Sur le plan fiscal, les règles existantes en matière d'avances resteraient pleinement applicables (ce qui nécessite une adaptation de la législation fiscale).

Afin de préserver son caractère exceptionnel et de maintenir l'égalité des conditions de concurrence, il semble indiqué de subordonner cette possibilité au respect de paramètres objectifs et prédéfinis, tels que ceux énumérés ci-dessous :

- l'incapacité de travail doit présenter un caractère permanent, démontré par exemple sur la base d'un statut d'invalidité octroyé par l'INAMI à l'issue de la période d'incapacité de travail primaire ;
- le montant pouvant être perçu doit être davantage limité, de sorte qu'une pension complémentaire reste disponible à l'âge légal de la retraite (en fixant, par exemple, un pourcentage de la réserve constituée ou un

een plafond gekoppeld aan de verzekerde rente van het gewaarborgd inkomen).

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen wijzen erop dat vanuit verzekeringstechnisch oogpunt het voorschot moet beperkt worden tot het bedrag van de overlijdensdekking;

- Wanneer het aanvullend pensioen bij het aflopen van de waarborg gewaarborgd inkomen normaal tot uitkering zou zijn gekomen (en beiden eenzelfde einddatum hanteren), en het niet uitkeren van de reserve uitsluitend het gevolg is van wettelijke beperkingen (namelijk het opschuiven van de wettelijke pensioenleeftijd), zou het voorschot intrestvrij (dat is volgens de vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen voor zover de pensioeninstelling geen rendement toekent op de verzekeringsreserves die samenhangen met het opgenomen voorschot) en zonder aanrekening van bijkomende overlijdensrisicokosten moeten worden toegekend. Dit vermijdt een onevenwichtige financiële last voor de verzekerde.

De ratio van deze piste is dat op de leeftijd van 65 jaar het geld op de rekening staat en alle contractuele voorwaarden zijn vervuld. Louter omdat de wettelijke pensioenleeftijd is verhoogd, is er geen uitkering. Bovendien zal er helemaal geen uitkering zijn in welbepaalde specifieke gevallen van slapende contracten wanneer de verzekerde overlijdt vóór het bereiken van de verhoogde wettelijke pensioenleeftijd.

Volgens de vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen vergen deze voorwaarden wel een aanpassing van de wetgeving op volgend punt:

Wanneer een afzonderlijk overlijdenskapitaal is voorzien dat hoger is dan de reserves van het pensioenplan, moet het verzekerde overlijdenskapitaal verminderd worden met het bedrag van het opgenomen voorschot. Zo niet, moet de

plafond lié à la rente assurée dans le cadre du revenu garanti) ;

Les représentants des entreprises d'assurance soulignent que, sous l'angle de la technique assurantielle, l'avance doit être limitée au montant de la couverture décès.

- lorsque la pension complémentaire aurait normalement dû être versée à l'échéance de la garantie "revenu garanti" (étant entendu que les deux ont la même date de fin) et que l'absence de versement de la réserve résulte uniquement de restrictions légales (à savoir le relèvement de l'âge légal de la retraite), l'avance devrait être accordée sans intérêts (c'est-à-dire, selon les représentants des entreprises d'assurance, pour autant que l'organisme de pension n'attribue pas de rendement sur les réserves d'assurance liées à l'avance prélevée) et sans imputation de frais supplémentaires liés au risque de décès. Cela éviterait une charge financière déséquilibrée pour l'assuré.

La logique de cette piste est qu'à l'âge de 65 ans, l'argent se trouve sur le compte et toutes les conditions contractuelles sont remplies. Le montant n'est pas versé pour la seule raison que l'âge légal de la retraite a été relevé. Il n'y aura en outre aucun versement dans certains cas spécifiques de contrats dormants, lorsque l'assuré décède avant d'avoir atteint l'âge légal de la retraite relevé.

Selon les représentants des entreprises d'assurance, ces conditions nécessiteraient toutefois une adaptation de la législation sur le point suivant :

Lorsqu'un capital décès distinct est prévu et qu'il est supérieur aux réserves du plan de pension, le capital décès assuré devra être réduit à concurrence du montant de l'avance perçue. À défaut, l'assureur devra avoir la possibilité de demander une prime de risque supplémentaire.

verzekeraar de mogelijkheid hebben om een bijkomende risicopremie te vragen.

Vanuit de ervaring van de Ombudsdienst Verzekeringen met concrete klachten lijkt deze derde piste op het eerste gezicht het meest aan te sluiten bij de gesignaleerde problematiek, aangezien zij vertrekt van bestaande mechanismen en geen fundamentele wijziging van het pensioen- of verzekeringsstelsel veronderstelt.

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen wijzen erop dat pensioeninstellingen in staat zullen moeten zijn om op een eenvoudige manier te verifiëren of aan de voorwaarden voor een dergelijk uitzonderlijk voorschot is voldaan.

C. Algemene bespreking aanvullende pensioenen via groepsverzekeringen

De Ombudsdienst Verzekeringen heeft, zoals aangegeven in het verzoek tot adviesverlening, tevens gewezen op problemen betreffende aanvullende pensioenen voor werknemers (groepsverzekeringen) en zelfstandigen, al dan niet gekoppeld aan een overlijdensdekking of bijkomende verzekering arbeidsongeschiktheid, ingevolge de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd.

De Commissie voor Verzekeringen stelt voor om deze problemen voor te leggen aan de Commissie voor Aanvullende Pensioenen (CAP), respectievelijk de Commissie voor Aanvullende Pensioenen voor Zelfstandigen (CAPZ).

In aanvulling op deze problemen, vragen de vertegenwoordigers van de verbruikers tevens volgende problemen met betrekking tot aanvullende pensioenen voor te leggen aan de CAP of CAPZ:

1. Slapende groepsverzekeringen

- Na afloop van sommige contracten op 60-jarige leeftijd levert het opgebouwde kapitaal vaak een zeer laag rendement op (0% tot 1%) tot het moment waarop de aangeslotene effectief met pensioen gaat.

- Overdracht van de reserve is wel mogelijk, maar gaat soms gepaard met afkoopkosten en vaak met instapkosten van 5%, waardoor het netto rendement zelfs negatief kan uitvallen. De vertegenwoordigers

Selon l'expérience acquise par l'Ombudsman des assurances dans le domaine des plaintes concrètes, cette troisième piste semble, à première vue, la plus adaptée pour résoudre la problématique soulevée, dans la mesure où elle s'appuie sur des mécanismes existants et ne suppose pas de modification fondamentale du système de pension ou d'assurance.

Les représentants des entreprises d'assurance soulignent que les organismes de pension devront être en mesure de vérifier facilement si les conditions requises pour bénéficier d'une telle avance exceptionnelle sont remplies.

C. Examen général des pensions complémentaires constituées via une assurance groupe

Comme indiqué dans la demande d'avis susvisée, l'Ombudsman des assurances a également signalé l'existence de problèmes concernant les pensions complémentaires des travailleurs salariés (assurances groupe) et des indépendants, qu'elles soient ou non associées à une couverture décès ou à une assurance incapacité de travail complémentaire, à la suite du relèvement de l'âge légal de la retraite.

La Commission des Assurances propose de soumettre ces problèmes, selon le cas, à la Commission des pensions complémentaires (CPC) et à la Commission des pensions complémentaires pour indépendants (CPCI).

Dans ce cadre, les représentants des consommateurs demandent de soumettre également à la CPC ou la CPCI les problèmes suivants concernant les pensions complémentaires :

1. Assurances groupe dormantes

- À l'expiration de certains contrats à l'âge de 60 ans, le capital constitué génère souvent un rendement très faible (0 % à 1 %) jusqu'au moment où l'affilié prend effectivement sa retraite.

- Le transfert de la réserve est certes possible, mais s'accompagne parfois de frais de rachat et souvent de frais d'entrée de 5 %, de sorte que le rendement net peut même devenir négatif. Les représentants des

van de verbruikers vragen deze instapkosten te verlagen tot 1%.

Zij stellen ook de vraag waarom slechts vier verzekeringsondernemingen producten aanbieden waarnaar de reserves kunnen worden overgedragen.

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen merken alvast op dat de wet aanvullende pensioenen werknemers verbiedt dat afkoopkosten ten laste van de aangeslotene gelegd worden wanneer bij uittreding reserves worden overgedragen.

2. Groepsverzekeringen gekoppeld aan een woninglening

Voor groepsverzekeringen waarop een voorschot (lening) werd genomen voor de aankoop of renovatie van een woning, en waarvan de terugbetaling voorzien is op 60 of 65 jaar, vragen de vertegenwoordigers van de verbruikers om via een wetwijziging de mogelijkheid om het kapitaal dat bestemd is voor de terugbetaling van de lening ook effectief te kunnen gebruiken op die leeftijd.

Bij een verlenging van de groepsverzekering tot 66 of 67 jaar wordt de lening immers duurder dan oorspronkelijk afgesproken, aangezien de (volgens deze vertegenwoordigers van de verbruikers meestal hoge) intrest blijft doorlopen.

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen hebben vragen bij de correctheid van het voorgelegde probleem. Er bestaan algemeen twee modellen: ofwel neemt men een voorschot op dat nadien op eender welk moment kan terugbetaald worden, ofwel betaalt men enkel intresten aan de kredietinstelling en dient het kapitaal van het krediet op het einde van de termijn terugbetaald te worden. Naar hun mening gaat het over de tweede situatie: aangeslotenen die hun aanvullend pensioenkapitaal op einddatum van de groepsverzekering (60 of 65 jaar) willen gebruiken om een lening voor de aankoop of renovatie van een woning af te lossen. Dit zijn de zogenaamde kredieten met wedersamenstelling van het kapitaal via de groepsverzekering.

consommateurs demandent que ces frais d'entrée soient ramenés à 1 %.

Ils s'interrogent également sur la raison pour laquelle quatre entreprises d'assurance seulement proposent des produits vers lesquels les réserves peuvent être transférées.

Les représentants des entreprises d'assurance font remarquer que la loi relative aux pensions complémentaires des travailleurs salariés interdit de faire supporter des frais de rachat à l'affilié lorsque des réserves sont transférées au moment de la sortie.

2. Assurances groupe liées à un emprunt hypothécaire

S'agissant des assurances groupe sur lesquelles une avance (prêt) a été prélevée en vue de l'achat ou de la rénovation d'un logement, et dont le remboursement est prévu à l'âge de 60 ou 65 ans, les représentants des consommateurs demandent de prévoir une modification législative instaurant la possibilité d'utiliser effectivement, à cet âge-là, le capital destiné au remboursement de l'emprunt.

En cas de prolongation de l'assurance groupe jusqu'à l'âge de 66 ou 67 ans, l'emprunt devient en effet plus onéreux que ce qui avait été initialement convenu, étant donné que les intérêts (généralement élevés selon ces représentants des consommateurs) continuent à courir.

Les représentants des entreprises d'assurance s'interrogent sur la pertinence du problème soulevé. Il existe en général deux situations possibles : soit la personne concernée perçoit une avance qu'elle peut rembourser à tout moment par la suite, soit elle ne paie que des intérêts à l'établissement de crédit et le capital du crédit doit être remboursé à la fin de la durée de l'emprunt. Selon ces représentants, il s'agit en l'occurrence de la deuxième situation : des affiliés qui souhaitent utiliser leur capital de pension complémentaire à la date d'échéance de l'assurance groupe (60 ou 65 ans) pour rembourser un emprunt destiné à l'achat ou à la rénovation d'un logement. Ils contractent un crédit dit "avec reconstitution du capital" via leur assurance groupe.

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen zullen in ieder geval hun bedenkingen op bovenstaande punten en voorstellen in de CAP en CAPZ toelichten.

III. BESLUIT

1. De Commissie voor Verzekeringen stelt vast dat de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd belangrijke gevolgen heeft voor de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (niet-beroepsgebonden en beroepsgebonden) en groepsverzekeringen.

2. De Commissie stelt voor om de problemen betreffende aanvullende pensioenen voor werknemers (groepsverzekeringen) en zelfstandigen, al dan niet gekoppeld aan een overlijdensdekking of bijkomende verzekering arbeidsongeschiktheid, voor te leggen aan de Commissie voor Aanvullende Pensioenen (CAP), respectievelijk de Commissie voor Aanvullende Pensioenen voor Zelfstandigen (CAPZ).

Een vertegenwoordiger van de verbruikers verzoekt om aan de CAP ook een probleem inzake slapende groepsverzekeringen en groepsverzekeringen gekoppeld aan een woninglening voor te leggen (zie II.C).

3. De Commissie heeft betreffende de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (niet-beroepsgebonden en beroepsgebonden) een onderscheid gemaakt tussen nieuw af te sluiten verzekeringsovereenkomsten en lopende verzekeringsovereenkomsten.

4. Voor nieuw af te sluiten niet-beroepsgebonden arbeidsongeschiktheidsverzekeringen legt de Commissie een voorstel voor tot wijziging van artikel 203, §1, tweede zin WVLA voor (zie II, B.1., 1.1).

Er is geen eensgezindheid in de Commissie voor Verzekeringen over het antwoord op de vraag of en hoe de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd tot 67 jaar moet geregeld worden voor nieuwe beroepsgebonden arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. Hierover is het aangewezen om ook overleg te plegen met de werkgevers, die niet vertegenwoordigd zijn in de Commissie voor verzekeringen. Indien de Minister

Les représentants des entreprises d'assurance exposeront, en tout état de cause, leurs observations sur les points et propositions susmentionnés au sein de la CPC et de la CPCI.

III. CONCLUSION

1. La Commission des Assurances constate que le relèvement de l'âge légal de la retraite a des conséquences importantes pour les assurances incapacité de travail (liées ou non à l'activité professionnelle) et les assurances groupe.

2. La Commission propose de soumettre les problèmes concernant les pensions complémentaires des travailleurs salariés (assurances groupe) et des indépendants, qu'elles soient ou non associées à une couverture décès ou à une assurance incapacité de travail complémentaire, respectivement à la Commission des pensions complémentaires (CPC) et à la Commission des pensions complémentaires pour indépendants (CPCI).

Un représentant des consommateurs demande que soient également soumis à la CPC un problème relatif aux assurances groupe dormantes et un problème portant sur les assurances groupe liées à un emprunt hypothécaire (voir le point II.C).

3. En ce qui concerne les assurances incapacité de travail (celles non liées à l'activité professionnelle et celles liées à l'activité professionnelle), la Commission a opéré une distinction entre les nouveaux contrats d'assurance à conclure et les contrats d'assurance en cours.

4. Pour les nouvelles assurances incapacité de travail non liées à l'activité professionnelle à conclure, la Commission propose de modifier l'article 203, § 1er, deuxième phrase, de la WVLA (voir le point II, B.1., 1.1).

Aucun consensus ne s'est dégagé au sein de la Commission des Assurances quant à la réponse à apporter à la question de savoir si et comment le relèvement de l'âge légal de la retraite à 67 ans doit être réglementé pour les nouvelles assurances incapacité de travail liées à l'activité professionnelle. Il convient, à cet égard, de consulter également les employeurs, qui ne sont pas représentés au sein de la Commission des Assurances. Si le Ministre souhaite

verder overleg wenst te plegen over deze vraag, is het aangewezen om alle betrokken partijen daarover te raadplegen. De Nationale Arbeidsraad (NAR) is wellicht het meest aangewezen orgaan om over deze vraag overleg te plegen (zie II, B.1., 1.2.).

5. Voor lopende niet-beroepsgebonden arbeidsongeschiktheidsverzekeringen is de gedragscode van Assuralia van toepassing die in werking trad op 1 januari 2024 en ophoudt uitwerking te hebben op 1 januari 2027. Deze gedragscode bepaalt uitdrukkelijk dat wanneer de verzekerde onder de vorige gedragscode (die gold van 1 juni 2017 t/m 31 mei 2021) niet goed werd geïnformeerd, deze opnieuw een voorstel tot verlenging moet aangeboden krijgen zonder medische selectie.

De verzekeringsondernemingen zijn binnen hun acceptatiepolitiek bereid om een voorstel tot verlenging aan te bieden aan de personen die onder deze vorige gedragscode niet zijn ingegaan op het aanbod tot verlenging of de verlenging tot 67 jaar geweigerd hebben. Deze personen worden beschouwd als een nieuwe klant die voordien nog nooit een arbeidsongeschiktheidsverzekering heeft afgesloten. De gedragscode niet-beroepsgebonden verzekering gewaarborgd inkomen verhindert niet dat de verzekerden die destijds bewust gekozen hebben om hun verzekering niet te verlengen, of te verlengen voor een kortere looptijd, nog steeds een verlenging kunnen aanvragen aan hun verzekeraar, eventueel met medische selectie (Zie II, B.2., 2.1).

Voor lopende beroepsgebonden arbeidsongeschiktheidsverzekeringen onderschrijft de Commissie voor Verzekeringen dat werkgevers worden geïnformeerd over het belang om de eindtermijn van de dekking in de lopende arbeidsongeschiktheidsverzekeringsovereenkomst, of bij de hernieuwing ervan, aan te passen aan de verhoogde wettelijke pensioenleeftijd.

De vertegenwoordigers van de verbruikers vragen dat in een wet, of minstens in een gedragscode wordt bepaald dat de verzekeraar de werkgever zonder dralen en ten laatste bij de eerste premieervaldag van de overeenkomst hierover informeert.

poursuivre la concertation sur cette question, il y a lieu de consulter toutes les parties concernées. Le Conseil national du Travail (CNT) est sans doute l'instance la plus indiquée pour mener cette concertation (voir le point II, B.1., 1.2.).

5. Pour les assurances incapacité de travail non liées à l'activité professionnelle en cours, le code de bonne conduite d'Assuralia, qui est entré en vigueur le 1er janvier 2024 et cessera de produire ses effets le 1er janvier 2027, est d'application. Ce code de bonne conduite prévoit expressément que si l'assuré n'a pas été correctement informé dans le cadre du code de bonne conduite précédent (en vigueur du 1er juin 2017 au 31 mai 2021), une nouvelle offre de prolongation de son contrat doit lui être présentée, sans sélection médicale.

Dans le cadre de leur politique d'acceptation, les entreprises d'assurance sont disposées à présenter une offre de prolongation aux personnes qui, sous l'ancien code de bonne conduite, n'avaient pas donné suite à l'offre de prolongation ou avaient refusé la prolongation de leur contrat jusqu'à l'âge de 67 ans. Ces personnes sont considérées comme de nouveaux clients n'ayant encore jamais souscrit d'assurance incapacité de travail auparavant. Le code de bonne conduite relatif aux assurances revenu garanti non liées à l'activité professionnelle n'empêche pas les assurés qui avaient à l'époque délibérément choisi de ne pas prolonger leur assurance, ou de la prolonger pour une durée plus courte, de demander aujourd'hui à leur assureur une telle prolongation, prévoyant éventuellement une sélection médicale (voir le point II, B.2., 2.1).

S'agissant des assurances incapacité de travail liées à l'activité professionnelle en cours, la Commission des Assurances préconise que les employeurs soient informés de l'importance d'adapter l'âge terme prévu pour la couverture dans le contrat d'assurance incapacité de travail en cours, ou lors de son renouvellement, pour l'aligner sur l'âge légal de la retraite relevé.

Les représentants des consommateurs demandent de prévoir dans une loi, ou à tout le moins dans un code de bonne conduite, que l'assureur en informe l'employeur sans délai et au plus tard à la première échéance de la prime du contrat.

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen melden dat deze vraag tot sensibilisering en opname in een gedragscode momenteel in bespreking is in het institutionele overleg met de betrokken leden van Assuralia (zie II, B.2., 2.2.).

6. De Commissie voor Verzekeringen stelt, met de Ombudsdienst Verzekeringen, vast dat de problematiek inzake lopende overeenkomsten van gewaarborgd inkomen/arbeidsongeschiktheid (niet-beroepsgebonden en beroepsgebonden) met een looptijd tot de verzekerde de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt, schrijnend is voor personen die op de leeftijd van 65 jaar arbeidsongeschikt zijn, niet met vervroegd pensioen kunnen gaan en (wegens een ziekte) arbeidsongeschikt blijven tot hun pensioen op 66/67 jaar.

De Ombudsman en meerdere leden van de Commissie sluiten zich aan bij allen die het niet eerlijk vinden dat deze personen louter ingevolge de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd geconfronteerd zijn met een tijdelijke inkomenslacune, omdat zij hun wettelijk of aanvullend pensioen niet kunnen opnemen, terwijl voor hen de verwachting was dat zij dit wel konden op de leeftijd van 65 jaar.

Op voorstel van de Ombudsdienst Verzekeringen, legt de Commissie voor Verzekeringen drie pistes tot oplossing voor. Deze pistes hebben enkel betrekking op de situaties waarin de verzekerde arbeidsongeschikt is, de verzekering gewaarborgd inkomen op einddatum komt maar de betrokkene nog niet met vervroegd pensioen kan gaan en het aanvullend pensioen van de betrokkene stopt voor de nieuwe wettelijke pensioenleeftijd maar pas kan worden uitgekeerd wanneer hij werkelijk op pensioen gaat. Deze pistes beogen geen algemene hervorming van het pensioen - of verzekeringsstelsel maar verkennen mogelijke oplossingen voor deze specifieke en afgebakende problematiek. Ze zijn gericht op de mogelijkheden om toch dit aanvullend pensioen vroeger te laten uitkeren en zo de lacune van het aanvullend gewaarborgd inkomen op te vangen tot aan de pensioenleeftijd wanneer het volledige kapitaal van het aanvullend pensioen vrij komt (zie B.2., 2.4.).

Indien de Minister hierover verder overleg wenst te plegen, is het aangewezen om alle betrokken partijen

Les représentants des entreprises d'assurance indiquent que cette demande de sensibilisation et d'intégration dans un code de bonne conduite est actuellement en cours de discussion dans le cadre de la concertation institutionnelle avec les membres concernés d'Assuralia (voir le point II, B.2., 2.2.).

6. La Commission des Assurances constate, tout comme l'Ombudsman des assurances, que la question des contrats revenu garanti/incapacité de travail en cours (liés ou non à l'activité professionnelle) dont la durée s'étend jusqu'à ce que l'assuré atteigne l'âge de 65 ans, est particulièrement problématique pour les personnes qui, à l'âge de 65 ans, sont en incapacité de travail, ne peuvent pas prendre leur retraite anticipée et restent en incapacité de travail (en raison d'une maladie) jusqu'à leur retraite à 66/67 ans.

L'Ombudsman des assurances et plusieurs membres de la Commission des Assurances partagent le point de vue de tous ceux qui trouvent injuste que ces personnes soient confrontées à une perte de revenus temporaire uniquement en raison du relèvement de l'âge légal de la retraite, parce qu'elles ne peuvent pas percevoir leur pension légale ou complémentaire, alors qu'elles s'attendaient à pouvoir le faire à l'âge de 65 ans.

Sur la proposition de l'Ombudsman des assurances, la Commission des Assurances présente trois pistes de solution. Ces pistes ne concernent que les situations dans lesquelles l'assuré est en incapacité de travail, l'assurance revenu garanti arrive à échéance mais la personne concernée ne peut pas encore prendre sa retraite anticipée et la pension complémentaire de cette personne s'arrête avant le nouvel âge légal de la retraite, mais ne peut lui être versée qu'au moment où elle prend effectivement sa retraite. Ces pistes ne visent pas une réforme générale du système de pension ou d'assurance, mais explorent des solutions aptes à résoudre cette problématique spécifique et bien délimitée. Elles se concentrent sur les possibilités de faire verser la pension complémentaire plus tôt et de combler ainsi le manque à gagner en termes de revenu garanti complémentaire jusqu'à l'âge de la retraite, lorsque l'intégralité du capital de la pension complémentaire sera libérée (voir le point B.2., 2.4.).

Si le Ministre souhaite poursuivre la concertation à ce sujet, il convient de consulter toutes les parties

daarover te raadplegen en de opties nog verder af te toetsen met de bevoegde instanties en specialisten, met name op het vlak van aanvullende pensioenen (FSMA, Commissies Aanvullende Pensioenen), fiscaliteit en het non-discriminatie recht.

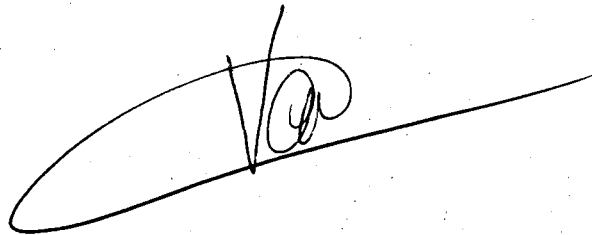
7. Hoewel niet gerelateerd aan de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd, stelt de Commissie voor om in artikel 206 WVLA, dat voor chronisch zieken en personen met een handicap een toegang regelt tot niet-beroepsgebonden ziektekostenverzekeringen bedoeld in artikel 201, §1, 1° WVLA, de bewoordingen "leeftijd van vijftien jaar" te wijzigen in "leeftijd van zeventien jaar" (zie B.1.,1.3).

Voorzitster

concernées et d'examiner les options plus en détail avec les instances compétentes et les spécialistes, tant sur le plan des pensions complémentaires (FSMA, Commissions Pensions complémentaires) que dans le domaine de la fiscalité et du droit en matière de non-discrimination.

7. Bien que cela ne soit pas lié au relèvement de l'âge légal de la retraite, la Commission propose de modifier l'article 206 de la WVLA, qui régit l'accès des malades chroniques et des personnes handicapées aux assurances soins de santé non liées à l'activité professionnelle visées à l'article 201, § 1er, 1°, de la WVLA, en remplaçant les termes "âge de quinze ans" par "âge de dix-sept ans" (voir le point B.1.,1.3).

La Présidente

Caroline Van Schoubroeck

